

ELTE Állam- és Jogtudományi Kar
Politikatudományi Intézet
Két féléves kurzus

Szabó Márton:
Politikai tudáselméletek

A „Politikai tudáselméletek” propedeutikai jellegű, bemutatja azokat a tudományos tradíciókat, amelyekben a politika diszkurzív szemlélete megjelent, vagyis a politikai szemantika, szimbolizmus, retorika és kommunikáció néhány fontos képviselőjét: Harold D. Lasswell, Walter Dieckmann, Reinhart Koselleck, Pierre Bourdieu, Murray Edelman, Arisztotelész, Chaïm Perelman, Mihail Bahtyin, Jürgen Habermas, Michel Foucault vonatkozó munkásságát. A tárgy elsajátítása során a hallgatók empirikus elemzésekkel is megismerkednek.

A tárgy az 1998–1999-es tanévtől másodéven alaptantárgyként szerepel az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar politológus képzésében, azaz minden diák hallgatja. A program két szemeszteren át heti két óra évfolyam-előadást tartalmaz, és a tárgyból a hallgatók félévente kollokviumi vizsgát tesznek. A tárgyhoz kapcsolódó olvasószemináriumot vezeti: Pál Gábor, PhD-hallgató.

Jegyzet: Szabó Márton: *Politikai tudáselméletek: Szemantikai, szimbolikus, retorikai és kommunikatív-diszkurzív értelmezések a politikáról*. Budapest: Universitas-Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., 1998. 241 p.

Szöveggyűjtemény: Szabó Márton – Kiss Balázs – Boda Zsolt (szerk.): *Szövegváltozatok a politikára: Nyelv, szimbólum, retorika, diskurzus*. Budapest: Universitas-Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., 2000. 565 p. (fordításkötet)

Tematika és irodalom

Bevezetés: A politikai tudáselméletekről. Szemantikai, szimbolikus, retorikai és diszkurzív irányzatok és értelmezések (1. hét) (Jegyzet: 11–14. p.)

Irodalom:

Szabó Márton: A politikai szemantika lehetőségei. A társadalomtudományok nyelvi konstrukciós fordulata és a politológia. In Szabó Márton: *Diszkurzív térben*. Budapest: Scientia Humana, 1998. 280–319. p.

I. Politikai szemantika (Jegyzet: 15–92. p.)

1. Harold D. Lasswell: A hatalom nyelve (2–3. hét)

Irodalom:

Harold Lasswell: A hatalom nyelve. In *Szöveggyűjtemény*, 11–27. p.

Harold Lasswell: A politikai nyelv stílusa. In *Szöveggyűjtemény*, 79–113. p.

2. Walther Dieckmann: A politikai szavak homályosságának jelentéstana (4–5. hét)

Irodalom:

Walther Dieckmann: A politikai szavak tartalma. In *Szöveggyűjtemény*, 28–52. p.

Walther Dieckmann: A politikai kommunikáció stílusai. In *Szöveggyűjtemény*, 79–113. p.

3. Reinhart Koselleck: A politikai fogalmak történeti szemantikája (6–7. hét)

Irodalom:

Reinhart Koselleck: *Elmúlt jövő. A történeti idők szemantikája*. Ford. Hidas Zoltán, Szabó Márton. Budapest Atlantisz Kiadó, 2003.

4. Pierre Bourdieu: A politikai mező és a nyelvi uralom (8–10. hét)

Irodalom:

Pierre Bourdieu: A politikai mező. *Valóság*, 1987/1. 110–115. p.

Pierre Bourdieu: A képviselő és a politikai fetisizmus. *Valóság*, 1988/4. 116–120. p.

Pierre Bourdieu: A beszédtevékenység gazdaságtana. *Műhely*, IX. évf. 26. szám. Budapest: Magyar Közvéleménykutató Intézet, 1978. 45 p.

Kiegészítő irodalom:

Helmuth Schelsky: A nyelvi uralom. *Elméleti Szociológia*, 1995. 2. szám, 3–4 p.

Roland Barthes: Afrikai nyelvtan. In Roland Barthes: *Válogatott írások*. Budapest: Európa Kiadó, é. n. 93–101. p.

George Orwell: A politika és az angol nyelv. In George Orwell: *Az irodalom felszámolása*. Budapest: Európa Kiadó, 1990. 341–358. p.

Pierre Bourdieu: Az identitás és a reprezentáció. *Szociológiai Figyelő*, 1985/1.

Pierre Bourdieu: A közvélemény nem létezik. *Tájékoztató*, XVII évf. 6. szám. Budapest: Tömegkommunikációs Kutatóközpont, 1986. 24 p.

Herbert Marcuse: A totális adminisztráció nyelve. In Herbert Marcuse: *Az egydimenziós ember*. Budapest: Kossuth Kiadó, 1990. 106–125. p.

Victor Klemperer: *A Harmadik Birodalom nyelve*. Budapest Tömegkommunikációs Kutatóközpont, 1984.

Pokol Béla: A politika nyelvezetete. In Pokol Béla: *Pénz és politika*. Budapest: Aula Kiadó, 1993. 59–80. p.

Szabó Márton: A rendszerváltozás szemantikája és szimbolikája. In Szabó Márton: *Diszkurzív térben*. Budapest: Scientia Humana, 1998. 127–163. p.

Schlett István: A politika nyelvezetének átalakulása a rendszerváltozás után. *Társadalmi Szemle*, 1994. 8–9. szám, 28–34. p.

II. Politikai szimbolizmus (Jegyzet: 93–132. p.)

1. Clifford Geertz: Az ideológia mint szimbolikus rendszer (11–12. hét)

Irodalom:

Clifford Geertz: Az ideológia mint kulturális rendszer. In Clifford Geertz: *Az értelmezés hatalma. Antropológiai írások*. Budapest: Századvég Kiadó, 1994. 22–64. p.

2. Murray Edelman: A politika szimbolikus valósága (13–14. hét)

Irodalom:

Murray Edelman: A politika szimbolikus használata. Bevezetés. In *Szöveggyűjtemény*, 179–192. p.

Kiegészítő irodalom:

Rozann Rothman: Politikai szimbolizmus. In *Szöveggyűjtemény*, 133–178. p.

Murray Edelman: *A politika szimbolikus valósága*. Budapest: L'Harmattan Kiadó, 2004.

Simon Harrison: A szimbolikus konfliktus négy típusa. In *Szöveggyűjtemény*, 193–211. p.

Szabó Márton: A metaforikus politika. In Szabó Márton: *Diszkurzív térben*. Budapest: Scientia Humana, 1998. 310–339. p.

Hofer Tamás: Harc a rendszerváltozásért szimbolikus mezőben. *Politikatudományi Szemle*. 1991. 1. szám, 52–61. p.

Niedermüller Péter: Falon innen és falon túl: hősök és antihősök. *Café Babel*, 1994. 3. szám, 77–85. p.

III. A politikai tudás mint retorika (Jegyzet: 133–171. p.)

1. Arisztotelész: A retorikai invenció és a közéleti tudás (15–16. hét)

Irodalom:

Arisztotelész: *Rétorika*. Budapest: Gondolat Kiadó, 1982. 5–83, 131–171. p.

2. Chaïm Perelman: Az új retorika és a politikai valóság (17–18. hét)

Irodalom:

Chaïm Perelman – Luce Olbrechts-Tyteca: A kvázilogikai érvelés. In *Szöveggyűjtemény*, 321–356. p.

Kiegészítő irodalom:

John Bender – David E. Wellbrey: Retorikusság: a retorika modern kori visszatérése. In *Szöveggyűjtemény* 289–320 p.

Vígh Árpád: A retorika újjászületése. In *Helikon* 1977 évi 1 szám, 3–23 p.

Paul Ricoeur: Politikai nyelv és retorika. In *Szöveggyűjtemény*, 53–62. p.

Kenneth Burke: Retorikai identifikáció és retorikai cselekvés. In *Szöveggyűjtemény*, 357–384. p.

Kenneth Burke: A „Mein Kampf” retorikája. In Szabó Márton (szerk.): *Az ellenség neve*. Budapest: József Műhely Kiadó, 1998. 56–87. p.

Susan Gal: Bartók Béla temetése: Európa-kép a magyar retorikában. In *Szöveggyűjtemény*, 259–286. p.

IV. A politikai tudás kommunikatív és diszkurzív értelmezése (Jegyzet: 173–237. p.)

1. Mihail Bahtyin: A politikai tudás mint dialógus (19. hét)

Irodalom:

Mihail Bahtyin: *Beszéd és valóság. Filozófiai és beszédelméleti írások*. Budapest: Gondolat Kiadó, 1986. 359–418, 481–547. p.

2. Jürgen Habermas: A nyilvánosság és a kommunikatív racionalitás (20–21. hét)

Irodalom:

Jürgen Habermas: *A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozása*. Budapest: Gondolat Kiadó, 1971. 9–46. p.

Jürgen Habermas: *A kommunikatív cselekvés elmélete*. I–II. Kézirat. Kiadja az ELTE. Budapest, é. n. 42–63. p.

3. Michel Foucault: Diskurzus és hatalom a történelemben és a jelenben (22–24. hét)

Irodalom:

Michel Foucault: A diskurzus rendje. *Holmi*, 1991. 7. szám, 868–889. p.

Michel Foucault: Omnes et Singulatim (Mindenkint és egyenként is). A politikai ész kritikája felé. In Szakolczay Árpád (szerk.): *A modernség politikai-filozófiai dilemmái. Michel Foucault írásaiból*. Budapest: MTA Szociológiai Intézete, 1991. 43–86. p.

Michel Foucault: Életben hagyni és halálra ítélni. *Világosság*, 1992. 1. szám, 45–52. p.

Kiegészítő irodalom:

Kiss Balázs: Michel Foucault hatalomfelfogásáról. *Politikatudományi Szemle*, 1994. 1. szám, 43–68. p.

- Kovács Éva: „Itt a piros, hol a piros?” Kizáró eljárások a magyar igazságtételi vitában, 1990–1992. *Politikatudományi Szemle*, 1995. 3. szám, 75–88. p.
- Kuczi Tibor – Becskeházi Attila: *Valóság' 70*. Budapest: Scientia Humana, 1992.
- Szabó Márton: *A diszkurzív politikatudomány alapjai*. Budapest L'Harmattan Kiadó, 2003.
- Gerard A. Hauser: Civil társadalom és nyilvánosság. In *Szöveggyűjtemény*, 478–499. p.
- William E. Conolly: A diskurzus politikája. In *Szöveggyűjtemény*, 500–524. p.